

การบูรณาการมรรคมืองค์แปดเพื่อการพัฒนารรยาททนายความ Integration of The Noble Eightfold Path for The Development of The Advocates' Professional Etiquette

สุทธิชน เมฆสกุล
Sutthichon Meksakun^๑

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การบูรณาการมรรคมืองค์แปดเพื่อการพัฒนารรยาททนายความ” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษามรรยาททนายความ ๒. เพื่อศึกษามรรคมืองค์แปด ๓. เพื่อบูรณาการมรรคมืองค์แปดเพื่อการพัฒนารรยาททนายความ ผลการวิจัยพบว่า ทนายความที่ทำหน้าที่เพราะเห็นแก่อามิส ทำให้เสื่อมประโยชน์ด้านอรรถคดี นอกจากประชาชนที่เดือดร้อนจากคดีความแล้ว เมื่อว่าจ้างทนายความมาปฏิบัติหน้าที่ในคดีความยังต้องเดือดร้อนจากการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความซ้ำอีก การบูรณาการมรรคมืองค์แปดเพื่อการพัฒนารรยาททนายความ ควรมีวิธีบูรณาการ ๒ ด้าน คือ ๑. วิธีบูรณาการด้านการศึกษา ได้แก่ การบูรณาการในระดับสถาบันการศึกษา โดยจัดให้มีการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเรื่องมรรคมืองค์แปดเพื่อพัฒนาจิตใจ ๒. วิธีบูรณาการด้านปฏิบัติงาน ได้แก่ การบูรณาการในระดับการปฏิบัติงานอรรถคดี โดยจัดให้มีการนำองค์ความรู้ตามซึ่งได้รับมาตั้งแต่ระดับสถาบันการศึกษามาปฏิบัติให้เกิดผลจริงผ่านวิธีการทั้งสมถะและวิปัสสนาเป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกาย วาจา จิตใจ และปัญญาของทนายความในการประกอบวิชาชีพทนายความโดยความสุจริตและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและสังคม

คำสำคัญ : มรรคมืองค์แปด, มรรยาททนายความ

---

^๑สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Abstract

The purposes of the study were: 1) to study the advocates' professional etiquette; 2) to study the noble Eightfold Path; and 3) to integrate the noble Eightfold Path into the development of the advocates' professional etiquette.

The study found that the lawyer takes the bait which made the legal action be declined. Besides the clients troubled in the cases, they will be troubled by the lawyers. The study of the integration of the noble Eightfold Path for the development of the advocates' professional etiquette, was found that there should be two integration methods. Firstly, the integration of the educational, it shall be integrated within educational institutional level through the knowledge training through the noble Eightfold Path which focuses on the mind development. Secondly, the integration of the practical level, it shall be the sum of the learning since the institutional level to implement into the real world. It can be applied to mindfulness meditation based on the Tranquility and Insight Meditation. These are the development of physical, verbal, mindful behaviors and wisdom of the professional practice lawyers in good faith producing public and society the highest interest.

Keywords: The noble Eightfold Path, Legal etiquette

๑. บทนำ

ภายใต้การดำเนินคดีตามระบบกล่าวหา คู่ความต้องใช้ความสามารถของตนเอง พิสูจน์และปฏิเสธความผิด แต่การพิสูจน์ความจริงในการดำเนินคดีจะประสบความสำเร็จได้ คู่ความต้องมีความสามารถในการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกันตามหลักทฤษฎีที่ว่า “หลักอาวุธเท่าเทียมกัน” เป็นสิ่งสำคัญที่สุด หมายความว่า การที่คู่ความทั้งสองฝ่ายจะต่อสู้กันอย่างเป็นธรรม เพื่อให้ความจริงปรากฏนั้น คู่ความต้องอยู่ในฐานะเท่าเทียมกัน เช่น หากโจทก์เป็นรัฐมีพนักงานอัยการเป็นทนายความ แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นราษฎรธรรมดาที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรม รัฐจึงต้องเข้ามาดูแลให้ผู้ต้องหาได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ คือ “ทนายความ” นอกจากนี้ หากเป็นเรื่องที่ราษฎรต้องจัดหาทนายความด้วยตนเอง และมีทนายความที่มีความสามารถปราศจากอคติ สามารถดำเนินคดีอย่างเต็มความสามารถยอมทำให้ฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

วิชาชีพทนายความเป็นวิชาชีพเกี่ยวกับการผดุงความยุติธรรมที่มีผลกระทบต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน จึงจำต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับลูกความของตนและประชาชน ทนายความทุกคนจึงต้องมีแบบแผนในการปฏิบัติหน้าที่และยึดถืออย่างเคร่งครัดโดยการตั้งมั่นในจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรมและจรรยาบรรณที่ดีซึ่งเรียกว่า “มรรยาททนายความ” นอกจากนี้ วิชาชีพทนายความนั้นต้องตั้งอยู่ในหลักธรรม คือ ต้องเป็นผู้ปราศจากอคติทั้ง ๔ ประการ คือ โทสะคติ โมหะคติ ฉันทะคติ และภยาสะคติ ซึ่งหากทนายความไม่สามารถเปลื้องตนออกจากอคติทั้ง ๔ ประการ ย่อมนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อหลักวิชาชีพ เป็นการทำลายกระบวนการยุติธรรม และนำมาซึ่งความเสียหายแก่ลูกความในที่สุด ในสังคมปัจจุบันเรามักจะพบทนายความที่ทำหน้าที่เพราะเห็นแก่กำมิส ซึ่งปรากฏว่ามีการร้องเรียนต่อสภาทนายความและมีคำพิพากษาของศาลฎีกากัลักษณะต่าง ๆ

มรรคมืองค์แปดเพื่อการพัฒนาจรรยาททนายความ จึงเป็นหลักการที่มุ่งถึงความสุจริต โปร่งใส ซื่อสัตย์ ความเพียรพยายาม ในการประกอบอาชีพ มุ่งความรู้จักประมาทตนในการดำรงชีพ ไม่ประพฤติดตนด้วยการหลอกลวงผู้อื่น เพื่อให้เกิดความพอดี ความสมดุลในการดำเนินชีวิต และสามารถใช้ชีวิตเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวมได้เป็นอย่างดี ทำให้สังคมไม่มีความเดือดร้อน ประกอบอาชีพอยู่ในกรอบของกฎหมายของสังคมและกรอบของศีลธรรม ซึ่งหากนำอริยมรรคมาพิจารณาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจรรยาททนายความโดยสร้างจิตสำนึกให้แก่ทนายความ จะทำให้ทนายความตระหนักถึงจริยธรรมในวิชาชีพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้คดีความของลูกความได้รับการดำเนินคดีโดยปราศจากอคติ เพราะเหตุที่มีความละโมภ ความมีส่วนตัวเสียในคดีประชาชนทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าลูกความตนเอง คู่ความอีกฝ่าย รวมถึงกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด เกิด

---

^๒รายงานการเสวนาทางวิชาการ, “เรื่องการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย : การสร้างความเสมอภาคและยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย”, จัดโดยเนติบัณฑิตยสภา ร่วมกับกระทรวงยุติธรรมและโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (กสว.), ชั้น ๔ อาคารเนติบัณฑิตยสภา, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๙.

ความบริสุทธิ์ ยุติธรรมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีผลโดยตรงต่อการประกอบวิชาชีพทนายความ ซึ่งเมื่อทนายความสามารถพัฒนาตนพัฒนาวิชาชีพตามหลักสัมมาอาชีพแล้วย่อมทำให้ประชาชนเกิดความพอใจไว้วางใจให้ดำเนินคดีต่างตน วิชาชีพทนายความจักได้รับการยอมรับจากสังคมทั่วไปในฐานะวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อผดุงความยุติธรรมในสังคม ดังนั้น มรรยาททนายความ จึงหมายถึงจรรยาบรรณที่กำหนดเป็นข้อปฏิบัติ และข้อห้ามปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพทนายความ เป็นข้อบังคับที่เป็นแนวทางในการประกอบวิชาชีพทนายความซึ่งทนายความทุกคนต้องเคร่งครัดถือปฏิบัติตามเพื่อให้วิชาชีพทนายความเป็นวิชาชีพที่ผดุงความยุติธรรมอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมคณิศร มืองค์แปด ซึ่งเป็นกระบวนการในการพัฒนาคนให้เข้าถึงความเป็นคนดี มีวิชาและจรรยา ซื่อสัตย์สุจริต ผู้วิจัยคาดว่า งานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม ลดปัญหาคดีมรรยาททนายความ ขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมให้มีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษามรรยาททนายความ
- ๒.๒ เพื่อศึกษามรรคมืองค์แปด
- ๒.๓ เพื่อบูรณาการมรรคมืองค์แปดเพื่อการพัฒนาจรรยาททนายความ

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย หนังสือ ตำรา คำพิพากษาศาลฎีกา คำสั่งสภานายกพิเศษ เอกสารวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังต่อไปนี้

๓.๑ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจรรยาททนายความ เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องในลำดับแรกของการศึกษาวิจัยนี้ ซึ่งมีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ จริยธรรมทนายความ พระราชบัญญัติทนายความ ข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ ความสำคัญของมรรยาททนายความ เป้าหมายของมรรยาททนายความ คำพิพากษาศาลฎีกาและคำสั่งเกี่ยวกับคดีมรรยาททนายความ

๓.๒ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับมรรคมืองค์แปดที่ใช้บูรณาการเพื่อพัฒนาจรรยาททนายความ เป็นหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องในลำดับที่สองของการศึกษาวิจัยนี้ซึ่งมีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ ความหมายของมรรคมืองค์แปด ลักษณะของมรรคมืองค์แปด ความสำคัญของมรรคมืองค์แปด ผลของมรรคมืองค์แปด และเป้าหมายของมรรคมืองค์แปด

๓.๓ การบูรณาการการพัฒนาจรรยาททนายความด้วยมรรคมืองค์แปด เป็นขั้นตอนของการบูรณาการที่ได้จากการนำผลการศึกษาจากทั้ง ๒ ข้อ ดังกล่าว มาศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคิดและวิธีการ รวบรวมผลการศึกษา และจัดผลการศึกษา นำมาเรียบเรียง เป็นการแสดงวิธีการบูรณาการมรรคมืองค์แปดเพื่อพัฒนาจรรยาททนายความ ต่อจากนั้นเป็นการอภิปรายผลการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป

๓.๔ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย เพื่อออกรูปแบบการบูรณาการมรรคมืองค์แปดแล้วนำมาพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และตรวจสอบความต้องของข้อมูล รวมทั้งหาข้อยุติในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข และจัดทำรูปแบบการบูรณาการมรรคมืองค์แปดเพื่อพัฒนามรรยาทนายความต่อไป

๓.๕ การสรุปผลการศึกษารวบรวม ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษารวบรวมที่ได้รับโดยการสรุปผลการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ ที่ได้ตั้งไว้ตามลำดับ และนำเสนอรูปแบบผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่อไป

๔. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจทั้งสิ้น ๓ ประเด็น ดังนี้

๓.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาคดีมรรยาทนายความ ผู้วิจัยพบว่า มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.๒๕๒๘^๓ ได้ให้ความหมายของทนายความไว้ว่า ทนายความหมายความว่า ผู้ที่สภาทนายความได้รับจดทะเบียนและออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความ และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของทนายความไว้ว่า คำว่าทนายความ หมายถึง ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ว่าต่างแก้ต่างคู่ความในเรื่องอรรถคดี ดังนั้น ทนายความก็คือ บุคคลที่ได้รับอนุญาตให้เป็นทนายความจากสภาทนายความและทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการว่าความแก้ต่างคดีในศาล ซึ่งหมายรวมถึงผู้ทำงานเกี่ยวกับกฎหมาย ให้คำปรึกษาทางกฎหมาย และให้บริการทางกฎหมายอื่น ๆ รวมถึงการปฏิบัติงานทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับกฎหมาย เช่น การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย การจัดทำเอกสารเกี่ยวกับกฎหมาย การว่าความคดีอาญาและคดีแพ่ง ให้คำแนะนำแก่ลูกความเกี่ยวกับปัญหาบุคคล และธุรกิจในแง่ของกฎหมาย และทำแทนลูกความในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมาย ดำเนินการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลในนามของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง ทนายความเป็นอาชีพหนึ่งของนักกฎหมายที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการยุติธรรมอันประกอบด้วย ศาล อัยการ ตำรวจ และราชทัณฑ์ สรุปได้ว่า ทนายความคือ บุคคลผู้ที่ได้รับการจดทะเบียนและได้รับอนุญาตประกอบวิชาชีพทนายความโดยสภาทนายความ ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ทำงานเกี่ยวกับกฎหมายในด้านต่าง ๆ เช่น การว่าความแก้ต่างในคดีแก่ลูกความ การให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย การจัดทำเอกสารเกี่ยวกับกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งจะต้องเป็นผู้ถูกควบคุมความประพฤติภายใต้หลักมรรยาทนายความโดยสภาทนายความแห่งประเทศไทย

ทนายความเป็นนักกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญต่อประเทศชาติและประชาชน ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมของทนายความนั้น ทนายความจะต้องพิทักษ์

---

^๓พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้ ทนายความ หมายความว่า ผู้ที่สภาทนายความได้รับจดทะเบียนและออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความ (ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๘).

รักษาความถูกต้องเป็นธรรมของสังคมไว้ให้ได้ และยังมีหน้าที่รักษาประโยชน์ของลูกความให้ถูกต้องตามกฎหมายอีกด้วย การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความเป็นการประกอบวิชาชีพ (Profession) คำว่า “Profession” นั้น ตามศัพท์หมายความว่า ปฏิญาณ เพราะฉะนั้น สภาพอันแท้จริงแห่งวิชาชีพ คือ อาชีพะปฏิญาณ การปฏิญาณตนต่อสรรพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าจะประกอบอาชีพตามธรรมเนียมซึ่งวางไว้เป็นบรรทัดฐาน อาชีพะปฏิญาณในขั้นต้นได้แก่ วิธอาชีพของนักบวชซึ่งต้องเคร่งในระเบียบวินัยที่บังคับไว้ และต่อมาก็ได้แก่ นักกฎหมาย ฯลฯ^๕ ดังนั้น เพื่อเป็นการควบคุมพฤติกรรมของทนายความทั้งหลาย จึงเกิดสภาพทนายความขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรควบคุมพฤติกรรมของทนายความให้อยู่ในกรอบจริยธรรม คุณธรรมอันดีงาม สภาพทนายความจึงได้มีข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความเพื่อควบคุมพฤติกรรมของทนายความ ทำให้ทนายความที่ไม่ใช่ทนายความ หรือทนายความที่ไม่ได้รับจดทะเบียนเป็นทนายความไม่สามารถทำหน้าที่ว่าความได้ และทำให้ทนายความที่ได้รับการจดทะเบียนปฏิบัติตนภายในขอบเขตเขตและหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีความเที่ยงตรง เพราะซึ่งหากทนายความผู้ใดประพฤติผิดมรรยาททนายความก็จะเกิดผลเสียตัวทนายความโดยตรงซึ่งบทลงโทษที่หนักที่สุดคือ ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ ซึ่งหมายความว่าทนายความผู้นั้นจะไม่สามารถว่าความได้อีกต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าว มรรยาททนายความจึงทำให้เกิดผลดีต่อลูกความ เพราะการประพฤติตนภายใต้ข้อบังคับดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ทนายความมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด เอาใจใส่ มีความตั้งใจในการทำหน้าที่เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ลูกความให้มากที่สุด แต่ถึงอย่างไรก็ตามนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยก็ยังเห็นว่า แม้จะมีมรรยาททนายความเป็นการรอบในการควบคุมความประพฤติของทนายความก็จริง แต่ก็ยังมีทนายความบางกลุ่มอาศัยความอ่อนต้อยทางกฎหมายของลูกความถือโอกาสเอาเปรียบลูกความและแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบและไม่สุจริตอยู่นั่นเอง

ปัญหาเกี่ยวกับคติมรรยาททนายความหลายประการ ทั้งหมดล้วนเกิดจากอกุศลจิตในใจ อันมีความโลภเป็นหลัก ข้อบังคับสภาพทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ นั้นเป็นข้อบังคับที่ออกโดยสภาพทนายความโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมพฤติกรรมของทนายความให้อยู่ในกรอบของจริยธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณ รวมถึงมุ่งหมายให้ทนายความมีศีลธรรมในการดำรงตนให้ควรค่าแก่ความเป็นที่เคารพของประชาชน ในฐานะที่ทนายความเป็นหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่ขาดเสียมิได้ ถึงกระนั้นก็ยังพบว่า มีทนายความบางกลุ่มที่แม้จะมีข้อบังคับรวมถึงบทลงโทษในกรณีประพฤติผิดมรรยาททนายความซึ่งร้ายแรงที่สุด คือ ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ ก็ตาม แต่ก็ยังประพฤติผิดมรรยาททนายความ เพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวในทางทรัพย์สินมากกว่าการทำหน้าที่เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ลูกความ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ลูกความเป็นอย่างมาก ส่วนหลักมรรยาทคือ ๘ นั้น ถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานในการดำรงตนอยู่บนพื้นฐานของสามัคคี เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการ

^๕ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศประพันธ์ “รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย” สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕, หน้า ๑.

พัฒนาตนเองไปตามลำดับ ตั้งต้นที่สัมมาทิฐิเป็นลำดับแรก ซึ่งหากทนายความสัมมาทิฐิในการประกอบวิชาชีพทนายความย่อมส่งผลให้หลักธรรมอีก ๗ ประการเกิดขึ้น และสามารถส่งเสริมให้ทนายความคนนั้นมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพมากกว่าการแสวงหาประโยชน์จากการว่าความ โดยใช้เล่ห์กลในการทำงานเพื่อให้ได้ทรัพย์สินยอมแม้แต่จะประพฤติดิฉิมรรยาททนายความบนความไม่รู้ของลูกความ

ทนายความเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือสังคมเป็นอย่างมาก ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระบรมราโชวาท เปิดการประชุมของนักกฎหมายในภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก ครั้งที่ ๗ ซึ่งสมาคมทนายความแห่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพระหว่างวันที่ ๑๑-๑๒ สิงหาคม ๒๕๒๔ ณ โรงแรมดุสิตธานีว่า “กฎหมายของบ้านเมืองเท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ส่วนใหญ่เจริญแต่ในด้านทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติที่จะให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความยุติธรรมนั้น ยังนับว่าไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่ด้อยในการศึกษาและอยู่ตามป่าและเขา ย่อมไม่มีโอกาสที่จะทราบ ว่ากฎหมายบ้านเมืองเป็นอย่างไร จะทำอย่างไร จึงจะถูกกฎหมาย และจะทำอย่างไรจึงจะได้รับความยุติธรรม ในปัญหาเหล่านี้ถือได้ว่า ทนายความซึ่งเป็นแกนสำคัญของกระบวนการยุติธรรม มีหน้าที่ที่จะต้องพิทักษ์และรักษาไว้ให้ความยุติธรรมดำรงอยู่ในสังคมโดยทั่วถึงกัน หากสิ่งใดมิได้เป็นไปโดยถูกต้องและชอบด้วยความยุติธรรมแล้ว ผู้เป็นทนายความไม่ควรที่จะเพิกเฉยเสีย หากควรที่จะแสดงความคิดเห็น หรือโต้แย้งในการกระทำนั้น ๆ ให้เป็นไปโดยถูกต้องและชอบด้วยความยุติธรรม สังคมจึงจะอยู่ได้ด้วยความปกติสุข”^๕

วิชาชีพทนายความนั้นต้องตั้งอยู่ในหลักธรรม คือ ต้องเป็นผู้ปราศจากอคติทั้ง ๔ ประการ คือ โทสะคติ โมหะคติ ฉันทคติ และภยาคติ หากทนายความ ไม่สามารถละตนเสียจากความมีอคติทั้ง ๔ ประการ ย่อมทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อหลักวิชาชีพ เป็นการทำลายกระบวนการยุติธรรม และนำมาซึ่งความเสียหายแก่ลูกความในที่สุด ในสังคมปัจจุบันเรามักจะพบทนายความที่ทำหน้าที่เพราะเห็นแก่อำมิส ซึ่งปรากฏว่ามีการร้องเรียนต่อสภาทนายความและมีคำพิพากษาของศาลฎีกาลักษณะต่าง ๆ ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาและคำสั่งสภานายกพิเศษ ที่ผู้วิจัยจะยกมาแสดงเป็นตัวอย่างโดยสังเขปดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๑๗/๒๔๘๐ ข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ.๒๔๕๘ มาตรา ๑๐ ทนายความยื่นคำร้องขอเลื่อนวันพิจารณาแล้วไม่รอคำสั่ง ครั้นศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนทนายความจึงขาดนัดพิจารณามีได้มาว่าความ ถือว่าเป็นการผิดมรรยาททนายความ ศาลฎีกาเห็นว่า เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอเลื่อนวันนัดพิจารณา ก็มีหน้าที่ต้องรอฟังคำสั่ง ถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนก็เห็นได้ชัดว่าจำเลยทำผิดหน้าที่เพราะถึงวันนัดพิจารณาทนายผู้ว่าความแทนจำเลยไม่มีว่าความ ย่อมเป็นเหตุให้เสียหายแก่การพิจารณาของศาลและลูกความจำเลย จึงเห็นชอบว่าจำเลยมีความผิดตามกฎหมายที่อ้าง

^๕ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เปิดการประชุมของนักกฎหมายในภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก ครั้งที่ ๗ ซึ่งสมาคมทนายความแห่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพระหว่างวันที่ ๑๑-๑๒ สิงหาคม ๒๕๒๔ ณ โรงแรมดุสิตธานี.

คำสั่งสถานายกพิเศษที่ ๑/๒๕๓๒ ผู้ถูกกล่าวหาได้รับเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทจากผู้แทนของผู้กล่าวหาแล้วไม่นำไปวางศาลเป็นค่าธรรมเนียมภายในกำหนดตามคำสั่งศาล ทำให้ศาลจำหน่ายคดีหลังจากนั้น ผู้ถูกกล่าวหาไม่แจ้งให้ผู้กล่าวหาทราบผลของคดีจนคดีขาดอายุความ ทำให้ผู้กล่าวหาเสียหายไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้จำนวน ๑,๘๐๔,๙๕๖.๘๐ บาท เป็นการประพฤติผิดมรรยาทนายความ ตามข้อบังคับฯ ว่าด้วยมรรยาทนายความ ข้อ ๑๒

คำสั่งสถานายกพิเศษที่ ๒๙/๒๕๓๔ ผู้กล่าวหาตกลงกับผู้ถูกกล่าวหาว่าในการเดินทางไปว่าความที่จังหวัดกระบี่ผู้กล่าวหาจะจัดรถไปรับผู้ถูกกล่าวหาที่จังหวัดสงขลาทุกนัด หากไม่จัดรถไปรับจะให้ค่าเดินทาง ๑,๐๐๐ บาท ก่อนนัดวันที่ ๖ พ.ค. ๒๙ ผู้กล่าวหา ก็ได้แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ผู้ถูกกล่าวหาจึงไม่ได้ไปอีก ศาลจึงจำหน่ายคดี ผู้ถูกกล่าวหาอ้างว่าความ มีหน้าที่ต้องเอาใจใส่ต่อการดำเนินคดีเพื่อให้คดีสำเร็จลุล่วงไป การที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ไปศาลตามนัดจนศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดี จึงเป็นการจงใจขาดนัดหรือทอดทิ้ง แต่สมควรลงโทษสถานเบา

เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาของศาลฎีกาและคำสั่งนายกพิเศษแล้วจะพบว่า การประพฤติผิดมรรยาทนายความของนายความนั้นเกิดขึ้นมากมาย เช่น นายไม่เอาใจใส่ ขาดความรับผิดชอบต่อนักที่ จงใจละเว้นหน้าที่ ไม่ทำหน้าที่อย่างสุจริตให้สมกับผู้มีหน้าที่ดำรงความยุติให้แก่สังคม ซึ่งทำให้มีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม ความไม่เท่าเทียมระหว่างลูกความทำให้เกิดความเสียหายแก่ลูกความ เช่น ทรัพย์สิน มูลค่าของเวลาที่สูญเสียไป ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในวิชาชีพทนายความ และมีผลกระทบต่อการพัฒนาวิชาชีพทนายความและมรรยาทนายความที่เสื่อมถอยลงนี้ ยังมีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของนายความท่านอื่นที่มีสัมมาอาชีพในการปฏิบัติหน้าที่นายความอีกด้วย

๓.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับอริยมรรคมีองค์แปด ผู้วิจัยพบว่า พระพุทธเจ้าพระผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองพระองค์ตรัสรู้สี่จักรพรรดิ คือ ความจริงสูงสุด ๔ ประการ เรียกว่า “อริยสัจสี่” ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ตลอดจนการประกาศพระศาสนาของพระองค์เป็นเวลา ๔๕ พรรษา ทรงเผยแผ่พระสัทธรรมโปรดเวไนยสัตว์เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระธรรมที่ทรงนำมาแสดงมาก คือ อริยสัจ ๔ หลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในอริยสัจสี่คือ อริยมรรคมีองค์ ๘^๖

มรรค คือ หนทางถึงความดับทุกข์ เป็นส่วนหนึ่งของอริยสัจสี่ หรือที่เรียกว่า มัคคสังข์ หรือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ ซึ่งนับได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา โดยประกอบด้วยหนทาง ๘ ประการ ซึ่งเรียกว่า มรรคมีองค์แปด หรือ มรรคแปด

มรรคมีองค์ ๘ หรือ อัฐังคิกมรรค เป็นข้อปฏิบัติตนบนทางสายกลางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง ทางสายกลาง เป็นหลักการสำหรับครองตนหรือดำรงชีวิตอยู่บนความพอดี พอเหมาะ พอควร มีดุลยภาพ มีความสมดุล ซึ่งสามารถย่อเข้าเป็นหมวดตามหลักไตรสิกขา ๓ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา หลักการดังกล่าวนี้สามารถส่งเสริมให้การประกอบวิชาชีพ

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๓.

ทนายความได้เป็นอย่างดี หมายความว่า การบริการด้านกฎหมายจะเป็นไปด้วยดีบนพื้นฐานของความสุจริตชอบธรรม ทุกอย่างจะเป็น สัมมา หมายถึง ถูกต้อง ชอบธรรม ตามหลักมรรยาททนายความและหลักศีลธรรม จะทำให้ทนายความผู้ครองตนบนหลักการดังกล่าวเป็นบุคคลผู้นำเคารพ นำศรัทธา นำยกย่องสรรเสริญ เชิดชู ให้ปรากฏเกียรติคุณแก่ประชาชนและสังคม นั้นหมายถึงทนายความจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของพรหมวิหารธรรมและหลักคารวธรรม

๓.๓ ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการมรรคมืองค์แปดเพื่อการพัฒนาจริยธรรมทนายความ ผู้วิจัยพบว่า การบูรณาการมรรคมืองค์ ๘ เพื่อการพัฒนาจริยธรรมทนายความ โดยวิธีการเจริญสติปัฏฐาน ๔ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อตัวทนายความเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสติปัฏฐาน ๔ นั้นมีความเชื่อมโยงและสงเคราะห์เข้ากับมรรคมืองค์ ๘ ได้ และสติปัฏฐานนั่นเองก็เป็นหลักพัฒนาสติให้มีความมั่นคงแน่วแน่ซึ่งส่งผลให้ทนายมีสมาธิและปัญญาในการทำหน้าที่ของตนเองให้ลุล่วงบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการประกอบวิชาชีพ การเจริญสติปัฏฐาน ๔ จึงเป็นเครื่องมือและเป็นวิธีการในการบูรณาการมรรคมืองค์ ๘ เพื่อพัฒนาจริยธรรมทนายความ เพราะสติปัฏฐานนั้นหมายถึงความตั้งสติไว้อย่างมั่นคงไม่ให้อินทรีย์ร้ายต่ออารมณ์ที่มากกระทบ หมายความว่าสามารถขัดเกลากิเลสทำให้ กาย วาจา และใจ สะอาด ทนายความมีความเพียรในการทำงาน สามารถประกอบวิชาชีพไปพร้อมกับการเจริญสติด้วยการละอกุศล ยังกุศลให้เกิด เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นให้มากยิ่งขึ้น ทนายความผู้หมั่นประกอบอยู่เนื่อง ๆ ซึ่งการเจริญสติ จึงได้ชื่อว่า เป็นผู้ดำรงตนอยู่ในหลักมรรคมืองค์ ๘ ในการประกอบวิชาชีพ คุณประโยชน์อันดีเยี่ยมจะบังเกิดแก่ทนายความและส่งผลให้ความยุติธรรมบังเกิดแก่สังคมและประเทศชาติ

๕. บทสรุป

การบูรณาการมรรคมืองค์ ๘ เพื่อพัฒนาจริยธรรมทนายความ นั้น ควรมีการปลูกฝังตั้งแต่การศึกษากฎหมายในระดับปริญญาตรี ด้วยเหตุผลที่ว่า ก่อนจะได้รับอนุญาตว่าความได้ตามกฎหมายนั้น ทนายความทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาวิชากฎหมายในระดับชั้นปริญญาตรี โท หรือเอก จากสถาบันการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนวิชากฎหมายเสียก่อนเป็นอันดับแรก ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงควรปลูกฝังค่านิยมตามหลักสัมมาทิฐิในการเป็นนักกฎหมายที่ดีทุกระดับชั้นทั้งการเป็นทนายความ อัยการ และผู้พิพากษา ตลอดถึงอาจารย์ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกฎหมายในสถาบันการศึกษา จะต้องมียุติธรรมด้วย กล่าวคือ มีความเห็น มีทัศนคติ และมีค่านิยมที่ถูกต้องในการทำหน้าที่ด้านกฎหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเจตคติด้านความยุติธรรม และความมีอุดมการณ์ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์และผดุงความยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่สังคมและประเทศชาติ ทั้งนี้ การปลูกฝังค่านิยมตามหลักมรรคมืองค์ ๘ จะทำให้เกิดการหล่อหลอมจิตสำนึกที่ดีต่อการปฏิบัติตนของนักเรียนกฎหมายก่อนที่จะจบการศึกษาเพื่อไปทำหน้าที่ผู้ผดุงความยุติธรรมต่อไปในอนาคต เช่น การเป็นทนายความ การเป็นอัยการ การเป็นผู้พิพากษา อาจารย์ หรือการเป็นนักกฎหมายในหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐและเอกชน เป็นต้น

เพื่อให้การประกอบวิชาชีพทนายความตามหลักมรรคมืองค์ ๘ สัมฤทธิ์ผลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้มีอำนาจในระดับสูงตั้งแต่รัฐบาลลงมาจนถึง

หน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรง คือ สภานายความ ควรต้องมีการกำหนดข้อบังคับว่าด้วยการอบรมนายความภายใต้หลักมรรคมืองค์ ๘ โดยเป็นข้อกำหนดที่นายความทุกคนต้องผ่านการอบรมดังกล่าวซึ่งจะกำหนดเป็นรายเดือนหรือรายปีก็ได้ เพื่อให้ให้นายความทุกคนได้รับการฝึกอบรมหลักธรรมเป็นการปลูกจิตสำนึกในที่ต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรมตามหลักทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในส่วนที่เป็นศาสนาอื่นก็ควรให้มีการอบรมตามหลักการและแนวคิดของศาสนา ๆ นั้นเอง เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและทัดเทียมกัน โดยจัดให้มีการฝึกอบรมนายความก่อนทำหน้าที่นายความ การอบรมตามหลักสติปัญญา การอบรมตามหลักวิปัสสนากาวาน นอกจากนี้จะยังควรอบรมในระดับสูง เช่น สภานายความ สำนักงานนายความ องค์กรยุติธรรม รวมไปถึงผู้มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก เช่น อัยการ และ ผู้พิพากษา ตลอดจนไปถึงการปลูกฝังองค์ความรู้เกี่ยวกับมรรยาทนายความแก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูล จะทำให้ประชาชนรู้เท่าทันนายความที่ใช้เล่ห์กลในการฉ้อโกงหรือเรียกค่านายความเกินกว่ากรณีที่ควรจะได้รับ ซึ่งรูปแบบในการอบรมนั้นควรจะมีอยู่เป็นประจำโดยจัดโปรแกรมในแต่ละเดือน หรือปี เพื่อให้ให้นายความได้รับการซึมซับหลักธรรมโดยให้ได้เรียนรู้ถึงคุณค่าของการประกอบวิชาชีพบนหลักมรรคมืองค์ ๘ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ของนายความซึ่งจะทำให้ให้นายความทำหน้าที่อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรีและได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติด้วยความเคารพจากลูกความประชาชนและสังคม

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

จิตติ ดิงศภัทย์. **หลักวิชาชีพนักกฎหมาย.** พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

จิรนิติ หะวานนท์. **หลักวิชาชีพกฎหมาย.** พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๖.

จำรูญ ธรรมดา” **เนตติฎิปปนี ศึกษาเชิงวิเคราะห์พระไตรปิฎก.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๖.

ดิเรก ควรสมาคม. **คำอธิบายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๕๗.

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. **รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย.** สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙). **คำบรรยายเรื่องวิปัสสนากกรรมฐาน เล่ม ๗-๘-๙.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๔.
- _____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๐. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๗.
- ประเวศ วะสี. **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๕๔.
- รวมคำบรรยาย. **หลักวิชาชีพนักกฎหมาย**. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. **หลักวิชาชีพนักกฎหมาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๕๐.
- สิทธิโชค ศรีเจริญ. **หลักวิชาชีพนักกฎหมาย: ทนายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โครงการ ตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

